

Vervreemdende eenlingen in de openbare ruimte

Florette Dijkstra

Sommige beelden in de openbare ruimte kent iedereen, zoals het beeld 'Shuffle' langs de A59 bij Drunen, een grote lus waarin een driehoek balanceert, stoer en tegendraads in zijn eenvoud en omvang. Het is zo'n beetje het herkenningssymbool van de gemeente Drunen. Toch weet bijna niemand wie het kunstwerk heeft gemaakt. 'Shuffle' is een werk van Dorothé Jehoel. Haar beelden zijn geliefkoosde vreemdelingen geworden in de Nederlandse stedelijke en landschappelijke omgeving.

In het atelier van Dorothé Jehoel (Drunen, 1950) waan je je in een professionele eenpersoonsmachinefabriek. Met draaibanken van diverse formaten, een reusachtige boorkolom, een zelfgebouwde spuitinstallatie en andere gespecialiseerde apparatuur, maakt ze de proefmodellen van haar beelden. Zo weet ze direct of haar ontwerpen technisch uitvoerbaar zijn. Haar ogenschijnlijk eenvoudige beelden bestaan vaak uit aan elkaar gemonteerde ronde vormen, zoals schijven, bollen en segmenten daarvan, waartegenover contrasterende elementen worden geplaatst. De beelden zijn daardoor niet alleen in dialoog met hun omgeving, maar ook met zichzelf. 'Ik ben altijd puur met vorm bezig, met vormen die invloed op elkaar uitoefenen, zoals tegengestelde vormen die niet zonder elkaar kunnen. Mijn beelden zijn vaak twee-eenheden van opzichzelfstaande vormen die afkomstig lijken te zijn uit de industriële wereld, alsof ze daarin ooit een functie hebben gehad.'

De beelden van Jehoel zijn vervreemdende eenlingen die opzichtig staan geplaatst voor een kantoorgebouw, op een rotonde of in een winkelstraat. 'Traditionele beelden hebben meestal een achterkant, maar mijn beelden worden van alle kanten bekeken,' vertelt ze. 'Als je bijvoorbeeld een beeld ontwerpt voor een rotonde houdt je daar rekening mee. Een rotonde is een heel dynamische plek en een beeld krijgt in zo'n situatie vanzelf ook beweeglijkheid. Ik zorg er daarom voor dat mijn werk er van alle kanten anders uitziet. Het is bepaald niet eenvoudig om elk aanzicht verrassend te maken.'

Alles wat vreemd is, is kwetsbaar en dus hebben beelden in de openbare ruimte een pantser nodig. De maker van het beeld kan kiezen voor een harnas of een doorzichtig hemdje, hij kan een massief beeld op een sokkel plaatsen als contrast met een drukke omgeving, of het werk heel licht en open houden en laten vervloeien met de omliggende ruimte. Die wisselwerking met de context bepaalt de vorm en inhoud van het werk. Maar een beeld roept ook persoonlijke associaties op bij de beschouwer. Daarin kan een kunstwerk dat voor zoveel voorbijgaande blikken bestemd is, zijn intimiteit vinden.

Een sokkel kan een beeld prestige en bescherming bieden. De beelden van Jehoel kunnen echter goed zonder. 'Een beeld moet staan alsof het uit de hemel gevallen is, alsof het daar, op die plek, toevallig is terechtgekomen. Daarom maak ik nauwelijks gebruik van sokkels of plateaus. Een beeld moet "op eigen benen kunnen staan". Mijn beelden hebben altijd massa, wat niet hoeft te betekenen dat ze statisch zijn. Een beeld dat nauwelijks de grond raakt, wordt vanzelf een beweeglijk beeld.'

Dorothé Jehoel maakt vaak beelden in felle kleuren. Kleur bepaalt voor een groot deel de uitstraling van een beeld, maar toch is dat bij Jehoel een bijkomstigheid. De keuze voor een kleur gebeurt puur associatief. Glanzend lakwerk bewerkstelligt een krachtige, soms afstandelijke uitstraling: het weerspiegelt de omgeving en werpt harde schaduwen (af?). Een beeld in brons daarentegen is dof en geeft zachtkorrelige schaduwen (af?), waardoor het een mysterieuzer uitstraling krijgt. Voor de Kamer van Koophandel in Alkmaar maakte Jehoel het bronzen beeld 'Mercurius': een merkwaardig handelaartje, zo weggelopen uit Alice in Wonderland, balancerend op een bolvormig lijf, het hoofd loodzwaar door zijn grote hoed waaraan twee organische vormen (vermoedelijk zijn koophandel) bengelen.

Dat organische lijkt steeds meer op de voorgrond te treden. In het werk van Jehoel is een ontwikkelingslijn te zien van organische vormen via geometrische constructies naar twee-eenheden van contrasterende vormen, om tenslotte weer uit te komen bij beelden met een organische uitstraling. Haar laatste werken roepen associaties op met microben, plantaardige groeivormen en fantasiewezens.

Bij een opdracht voor de gemeente Geertruidenberg mocht Dorothé Jehoel zelf de locatie voor een beeld kiezen. Het maken van een beeld op het water was een wens die niet eerder kon worden vervuld en dus koos ze voor de vijver. Het werk 'Watervrees' bestaat uit twee met elkaar versmolten kunststofbollen die associaties oproepen met waterdruppels en microben. Een van de bollen lijkt uit elkaar te spatten of zichzelf te vermenigvuldigen. De bollen zijn gemonteerd op een conische bak die de illusie geeft op het water te dobberen, maar in feite vaststaat in de ondergrond. In 'Watervrees' heeft Jehoel het leven in en om het water verbeeld. Dat alles met een grote speelsheid en beweeglijkheid: elementen die kenmerkend zijn voor al haar werk, zoals voor het bronzen beeld 'Libera me'. De gemeente Schoonhoven had Jehoel de opdracht gegeven een monument met het thema onderdrukking te ontwerpen, maar ze transformeerde haar beeld tot een bevrijdingsmonument. 'Libera me' bestaat uit een tolvorm die zich lijkt te ontworstelen aan een onbeweeglijk massief blok, zoals je je kunt voorstellen dat een standbeeld uit zijn bevroren houding tot leven wil komen om voorgoed weg te lopen van zijn

sokkel. Over haar verhouding tot sokkels zegt ze heel concreet: 'Een beeld moet niet op een sokkel staan maar moet als het ware de sokkel in zich dragen.'

Dorotheé Jehoel beschikt inmiddels over een databank aan vormen die ze wellicht een keer zal toepassen. 'Een opdracht geeft altijd aanknopingspunten voor de vorm van een beeld. Door de eisen die een opdracht stelt, kom je tot oplossingen waartoe je bij vrij werk niet zou komen. Elk beeld ontwerp ik voor een bepaalde situatie, dus een bepaalde vorm kan ik niet zomaar weer ergens anders toepassen. Sommige beelden werken alleen goed als ze op een zekere plek een bepaalde grootte hebben. Een groot beeld is goed als het ook een klein beeld kan zijn.'

Haar meest recente werk maakte Dorotheé Jehoel in opdracht van waterschap de Brabantse Delta voor de Rioolzuiveringsinstallatie Dongemond te Oosterhout. Op een golvend terrein bij het zuiveringsbedrijf staat 'Saltimbanque', een grote blauwe bol die associaties oproept met een water- of destillatievat waaraan uitsteeksels gemonteerd zijn die doen denken aan waterbuizen of waterslangen. 'Het kunstwerk gaat als vreemde gast in dit landschap vriendelijk en subtiel in dialoog met de omgeving.' zegt Jehoel in een toelichting bij het beeld. 'Zoals het waterschap met een hoogtechnologische inbreng een natuurlijke balans met de natuur nastreeft, zo zoekt het kunstwerk een zo natuurlijk mogelijke verhouding tot de omgeving, als was het op zoek naar haar natuurlijke biotoop.' Met de wisseling der seizoenen zal het beeld een ander aanzien krijgen, opgenomen als het is in de veranderlijke natuur.